

I. В. Гордієнко-Митрофанова

доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Ю. А. Кобзева

аспірант кафедри практичної психології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

В. В. Кувічко

магістр психології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

УНІВЕРСАЛЬНІ ТА СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЮНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННІ СТИМУЛУ «ГРАЙЛИВІСТЬ»

Статтю присвячено виявленню універсальних та специфічних рис вербальної поведінки респондентів юнацького віку під час дослідження стимулу «грайливість» як актуальної лексеми в мовній свідомості жителів України. Вибірка складалася із 200 осіб юнацького віку (17/18–21) у рівному співвідношенні чоловічої та жіночої статі. Універсальні риси у вербальній поведінці досліджуваних відображено в лексемах: «кошеня», «веселощі», «шампанське», «флірт», «активність», «діти», «радість», «азарт», «кокетування», «секс», «сміх». Специфічні риси в дівчат утілені в таких лексемах, як: «сміх», «настрій», «посмішка», «креативність», «розваги»; у юнаків – «пустощі», «дівчина», «загравання», «зацікавленість», «відпочинок», «пристрасть», «тварини», «романтика», «свобода», «футбол». Індивідуальні риси вербальної поведінки юності виражені в новому психолінгвістичному значенні грайливості – «адаптивність».

Ключові слова: грайливість, психолінгвістичний експеримент, вільний асоціативний експеримент, вербальна поведінка, юнацький вік.

Постановка проблеми. Стаття є продовженням серії робіт, присвячених *грайливості* (playfulness) як стійкій особистісній властивості [2; 4; 5, 19–24].

Цікавість до грайливості як особистісної властивості зумовлена передусім тим, що грайливість є основою ігрової *компетентності* (ludic competence), яка є невід'ємною частиною професіоналізму майбутніх психологів, а також, зокрема, передбачає оволодіння спеціальними психотехніками і природними методами саморегуляції в умовах складних життєвих ситуацій для успішного їх вирішення.

Ігрова компетентність визначена нами як система внутрішніх ресурсів, до якої звертається людина з метою найкращого врівноваження своєї індивідуальності із зовнішніми умовами соціального оточення на основі позитивних емоцій – інтересу, радості, – часто їх афективного вияву, який супроводжується напруженням або збудженням.

В Україні ми, автори цього дослідження, а також учені-початківці (С. Саута, В. Сухань, А. Сипко, Ю. Бондар, А. Силіна, М. Удовенко, Є. Бумар, Н. Стеценко, А. Гончаренко-Куліш та ін.), є піонерами в галузі дослідження грайливості як стійкої особистісної властивості, вивчаємо її з позиції психолінгвістичного підходу, оскільки «реальність кожного поняття виявляється в мові» [6, с. 457].

Осягнення суті грайливості за допомогою психолінгвістичного експерименту розгортається через реконструкцію її сутнісних характеристик як семантичних компонентів, актуалізованих у свідомості носіїв мови, «у єдності всіх утворюючих її семантичних компонентів – більш або менш яскравих, ядерних і периферійних» [12, с. 99].

У психологічних текстах закордонних учених вибірку для емпіричних досліджень, присвячених вивченню грайливості, зазвичай становлять особи юнацького віку. Так, наприклад, Лінн Барнетт (Lynn Barnett) 2007 р. провела масштабне дослідження юнацької грайливості на матеріалі вибірки із 649 студентів віком від 18 до 30 років. У результаті цього дослідження було виділено 15 якостей юнацької грайливості (активність, любов до пригод, ентузіазм, енергійність, дружелюбність, веселість, щастя, гумор, імпульсивність і под.) [17].

У свою чергу, Дженніфер Пей-Лінг Тан (Jennifer Pei-Ling Tan) у своєму дисертаційному дослідженні 2009 р. серед 60 учнів старших класів виділила здатність краще адаптуватися і виявляти так звану «культурну маневреність» (cultural agility), що передбачає особистісне новаторство, *когнітивну грайливість* і орієнтованість на навчання [30, с. 296].

Американські вчені Гаррі Чік (Garry Chick), Карін Ярнал (Careen Yarnal) та Ендрю Пуррінгтон

(Andrew Purrington) 2012 р. на вибірці із 254 студентів від 18 до 22 років [18], а також німецькі вчені Рене Т. Проєр (René T. Proyer) і Ліза Вагнер (Lisa Wagner) 2015 р. на вибірці із 327 студентів [27], досліджуючи еволюційну роль грайливості у виборі потенційного статевого партнера, підтвердили свою гіпотезу щодо того, що грайливість дійсно є бажаною рисою характеру під час вибору постійного статевого партнера для тривалих стосунків як серед учасників дослідження в Сполучених Штатах Америки, так і в німецькомовних країнах.

Китайський вчений Райан Леунг Чун Лок (Ryan Leung Chun Lok) 2014 р. провів порівняльне дослідження грайливості серед 166 студентів Гонконгу і 159 студентів материкового Китаю (середній вік – 20 років, стандартне відхилення – 1,62) [25]. Результати дослідження, отримані на матеріалі цієї вибірки, повторно проінтерпретовані 2016 р. іншими китайськими вченими Сяо Д. Юе (Xiao D. Yue), Чун-Лок Леунг (Chun-Lok Leung) і Ніламом А. Хіранандані (Neelam A. Hiranandani) [31]. Виявлено позитивні кореляції між грайливістю, почуттям гумору, адаптивними стилями гумору (афіліативним і самостверджуючим) і суб'єктивним відчуттям щастя, а також негативну кореляцію між грайливістю і депресією.

Деякі вчені, посилаючись на результати власних емпіричних досліджень, стверджують, що у виявленні особливостей грайливості в дорослих (playfulness in adults) вікові відмінності не відіграють ролі. Так, наприклад, Р. Проєр у результаті кореляційного дослідження взаємозв'язку грайливості та психологічного благополуччя (well-being) дійшов висновку, що грайливість як особистісна властивість є актуальною в усіх вікових групах і демонструє стійкий взаємозв'язок із різними показниками благополуччя – високою якістю життя, здоров'ям, суб'єктивним відчуттям щастя, здатністю долати складні життєві ситуації тощо [28].

Інші вчені, що також апелюють до емпіричних даних, стверджують, що в процесі вивчення грайливості і, зокрема, під час складання опитувальників, що вимірюють грайливість, важливо врахувати вікові відмінності [26; 29]. Американський учений Джеффри Арнетт (Jeffrey Arnett) 2000 р. визначає осіб у віці від вісімнадцяти до двадцяти п'яти років за «дорослих, які розвиваються» (emerging adults) і зазначає, що вони мають мотивацію і поведінкові патерни (які можуть містити грайливість), відмінні від тих, які притаманні дорослим у віці від двадцяти п'яти років і старше та підліткам у віці сімнадцяти років і молодше [16].

Ми дотримуємося останнього погляду і вважаємо, що психолінгвістичний інструментарій у дослідженні грайливості надасть уявлення про контекст вживання досліджуваного слова («грай-

ливість»), виявляючи його психічно реальний для юнацького віку зміст, що сприятиме новому розумінню грайливості, її інтерпретаціям, осмисленню і значенням.

Під час дослідження грайливості молодими науковцями, які працюють під керівництвом І. Гордієнко-Митрофанової, професором кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, виявлено вплив вікових особливостей суб'єктів асоціювання на периферії [2; 4; 22; 23]. Однак цей чинник не був предметом самостійного дослідження вербальної поведінки в юнацькому віці.

Мета статті – теоретично обґрунтувати й емпірично виявити за допомогою психолінгвістичного експерименту універсальні й специфічні риси вербальної поведінки піддослідних юнацького віку під час дослідження стимулу «грайливість».

Основним методом проведеного дослідження був психолінгвістичний експеримент, що мав на меті з'ясувати окремі значення слова-стимулу «грайливість», які актуалізовані в експерименті. Головним етапом психолінгвістичного експерименту був вільний асоціативний експеримент (далі – ВАЕ) як найбільш розроблена техніка семантичного аналізу.

Додатковими методами були опитування (з метою уточнення результатів вільного асоціативного експерименту), анкетування (для уточнення характеристик вибірки).

Як математико-статистичні методи аналізу результатів дослідження застосовувалися частотний і кластерний аналізи, які дозволили виявити тенденції в розподілі асоціацій експериментальної групи.

Вільний асоціативний експеримент проводився в письмовій формі. Інструкція мала такий вигляд: «Просимо Вас узяти участь у психолінгвістичному експерименті, який проводиться з науковою метою. Заповніть пункти інструкції. Пояснення до пункту 6: напишіть перші п'ять слів, що спали Вам на думку, з якими у Вас асоціюється слово «грайливість». Усі Ваші відповіді будуть правильними.

1. Стать	
2. Вік	
3. Освіта / спеціальність	
4. Професія / посада	
5. Сімейний стан	
6. Асоціації	

Дякуємо!»

Психолінгвістичний експеримент дозволяє виявити як універсальні, так і специфічні риси суб'єктів асоціювання, зумовлені віковими особливостями, а також описати психолінгвістичні значення «грайливості», які набагато ближчі

до мовної свідомості носіїв мови, ніж лексикографічне й комунікативне [12, с. 188].

Виклад основного матеріалу. Під час визначення вікових меж ми зважали на вікові періодизації різних дослідників (Б. Ананьєв, Л. Божович, Д. Бромлей (David Bromley), Л. Венгер, Л. Виготський, М. Гамезо, Л. Головей, В. Давидов, Е. Клапаред (Édouard Claparède), Е. Рибалко, А. Толстих, Ст. Холл (Stanley Hall), Е. Шпрангер (Eduard Spranger), Д. Ельконін, Е. Еріксон (Erik Erikson) та ін.). Вікові періоди в різних класифікаціях в основному збігаються: юність (17/18–21/22 роки), молодість (22–30 років), зрілість (31–60 років), старість (60 і старше).

У нашому дослідженні ми зосередилися на вікових межах пізньої юності (далі – юність) – 17/18–21.

Критеріями періодизації вважають такі: провідна діяльність, психологічні новоутворення віку, особливості розвитку особистісної та пізнавальної сфер, особливості розвитку соціальної сфери [3]. Вітчизняні психологи В. Моргун і Н. Ткачова підкреслюють, що зі становленням особистості критерії періодизації, визначені Д. Ельконіном, перерозподіляються за такою ієрархічною послідовністю: 1) особистісні новоутворення; 2) провідна діяльність; 3) соціальна ситуація розвитку [9, с. 39].

Юність, як справедливо зазначає В. Слободчиков, є завершальною стадією ступеня персоналізації. Головні новоутворення юнацького віку – це саморефлексія, усвідомлення власної індивідуальності, виникнення життєвих планів, готовність до самовизначення, настанова на свідоме будівництво власного життя, поступове вродження в різні сфери життя [11, с. 37–49].

Професійне самовизначення, вибір професії, згідно із Л. Божович, систематизує підпорядкування всіх мотиваційних тенденцій, які йдуть як від безпосередніх інтересів, так і від інших різноманітних мотивів, які породжені ситуацією вибору [1].

Юність – вік також специфічної емоційної сентивності. На цей час закладаються основи емоційного життя людини, які стануть фундаментом її емоційності в роки зрілості [15]. Л. Толстой у повісті «Отроцтво» пише, що юності притаманні суперечливі переживання, внутрішнє невдоволення, тривожність, метання, але вони менш демонстративні, ніж у підлітковості. Емоційна сфера в юності стає значно багатшою за змістом і тоншою за відтінками переживань, зростає емоційна сприйнятливість і здатність до співпереживання [13].

Вибірку для виявлення універсальних і специфічних рис вербальної поведінки піддослідних юнацького віку (17/18–21) під час дослідження стимулу «грайливість» становили 200 осіб у рівному співвідношенні осіб чоловічої й жіночої статі.

На слово-стимул «грайливість» досліджувані дали 200 реакцій, серед них не повторюються 104 реакції, зокрема, 6 словосполучень або закінчених речень, реакцій із частотою, більшою 1, – 35, одиничних – 69, відмов – 0.

За результатами ВАЕ побудовано асоціативне поле стимулу «грайливість», де всі реакції представлені за спаданням їх частотності, яка позначена відповідною цифрою, фрагмент асоціативного поля наведено в табл. 1, де подано реакції із частотою, більшою за 1%.

«Частотність реакцій» у стовпчиках указує на частоту реакцій-асоціацій, підраховану під час оброблення асоціативного поля стимулу «грайливість» (200 досліджуваних). Відсоток реакцій (%) у цих стовпчиках вираховується, виходячи зі співвідношення кількості реакцій-асоціацій, поданих респондентами в юнацькому віці, до загальної кількості реакцій 200.

Аналіз наведених вище реакцій свідчить про те, що не всі з них є однаково високочастотними як для дівчат, так і для юнаків. Так, наприклад, реакція «кішка» (8%) є високочастотною для дівчат, тоді як для юнаків високочастотною реакцією є «веселощі» (6%).

Далі для отримання найбільш об'єктивної інформації щодо універсальних рис проведено часткову семну інтерпретацію отриманих реакцій. Часткова семна інтерпретація асоціативних реакцій передбачає об'єднання спільнокоренових асоціатив, номінацій одного семантичного компонента, вираженого словами різних частин мови, а також формами однини і множини. Часткова семна інтерпретація дозволяє отримати більш об'єктивні дані щодо: 1) високочастотних асоціацій; 2) кількості різних сем, реально представлених у матеріалах експерименту. Наприклад: кошеня – 9, кішка – 8, котик – 2, кіт – 1 → *кошеня* – 20.

Результати часткової семної інтерпретації представлено в табл. 2. Частотність і відсоток (%) об'єднаних асоціатив розраховано за аналогією з реакціями-асоціаціями (див. пояснення до табл. 1).

За результатами аналізу даних, отриманих після об'єднання спільнокоренових асоціатив, змінилася послідовність деяких високочастотних асоціатив порівняно з реакціями, наведеними в табл. 1, однак склад і характер асоціацій залишився тим же.

Такі високочастотні асоціати, як: «кошеня», «веселощі», «шампанське», «флірт», «активність», «діти», «радість», «азарт», «кокетування», «секс», «ласкавий», становлять понад 1% як у чоловічій, так і в жіночій вибірках (див. табл. 2).

Ці асоціати відбивають універсальні риси вербальної поведінки досліджуваних юнацького віку. Так, наприклад, в юності стає актуальним пошук супутника життя, що втілено в таких реакціях на стимул, як: «флірт», «кокетування», «секс», «ласкавий».

Для виявлення специфічних рис вербальної поведінки досліджуваних юнацького віку проаналізовано також периферійні асоціати (із частотою, більшою 1%, але меншою 2%). До периферійних асоціатів юності відносимо такі: «тварини», «дружба», «креативність», «рухливість», «розваги», «романтика», «свобода», «футбол», «жарти»; серед них повторюються в юнаків і дівчат такі: «дружба», «рухливість», «жарти».

Аналіз перелічених високочастотних і периферійних асоціатів дозволив виявити специфічні риси вербальної поведінки юнаків і дівчат.

У дівчат специфічні риси виражені в таких лексемах: «сміх» (4%/0%), «настрій» (3%/0%), «посмішка» (3%/0%), «креативність» (2%/0%), «розваги» (2%/0%); через кошу риску вказано частотність вищезазначених реакцій в юнаків.

Таблиця 1

Результати частотного аналізу стимулу «грайливість»

Реакції	Частотність реакцій	Юність	
		Частотність реакцій	
		Дівчата	Юнаки
Веселощі	12 (6%)	6 (6%)	6 (6%)
Кошеня	9 (4,5%)	6 (6%)	3 (3%)
Кішка	8 (4%)	8 (8%)	0
Шампанське	7 (3,5%)	2 (2%)	5 (5%)
Активність	6 (3%)	5 (5%)	1 (1%)
Флірт	6 (3%)	3 (3%)	3 (3%)
Радість	5 (2,5%)	2 (2%)	3 (3%)
Секс	4 (2%)	1 (1%)	3 (3%)
Пустощі	4 (2%)	0	4 (4%)
Азарт	3 (1,5%)	3 (3%)	0
Дівчина	3 (1,5%)	0	3 (3%)
Діти	3 (1,5%)	2 (2%)	1 (1%)
Запал	3 (1,5%)	1 (1%)	2 (2%)
Зацікавленість	3 (1,5%)	0	3 (3%)
Кокетування	3 (1,5%)	3 (3%)	0
Настрій	3 (1,5%)	3 (3%)	0
Відпочинок	3 (1,5%)	0	3 (3%)
Сміх	3 (1,5%)	3 (3%)	0
Пристрасть	3 (1,5%)	0	3 (3%)

Таблиця 2

Результати часткової семної інтерпретації асоціативних реакцій на стимул «грайливість»

Асоціати	Частотність асоціатів	Частотність асоціатів	
		Частотність асоціатів	
		Дівчата	Юнаки
Кошеня	20 (10%)	16 (16%)	4 (4%)
Веселощі	14 (7%)	7 (7%)	7 (7%)
Шампанське	7 (3,5%)	2 (2%)	5 (5%)
Флірт	6 (3%)	3 (3%)	3 (3%)
Пустощі	6 (3,0%)	0	6 (6%)
Активність	6 (3,0%)	5 (5%)	1 (1%)
Діти	5 (2,5%)	4 (4%)	1 (1%)
Радість	5 (2,5%)	2 (2%)	3 (3%)
Азарт	4 (2%)	3 (3%)	1 (1%)
Дівчина	4 (2%)	0	4 (4%)
Кокетування	4 (2%)	3 (3%)	1 (1%)
Секс	4 (2%)	1 (1%)	3 (3%)
Сміх	4 (2%)	4 (4%)	0
Загравання	3 (1,5%)	0	3 (3%)
Зацікавленість	3 (1,5%)	0	3 (3%)
Ласкавий	3 (1,5%)	1 (1%)	2 (2%)
Настрій	3 (1,5%)	3 (3%)	0
Відпочинок	3 (1,5%)	0	3 (3%)
Посмішка	3 (1,5%)	3 (3%)	0
Пристрасть	3 (1,5%)	0	3 (3%)

Дівчата в цьому віці освоюють легкі ігрові форми контакту, що й відбито в наведених вище асоціаціях.

В юнаків специфічні риси виражені в таких лексемах: «пустощі» (6%/0%), «дівчина» (4%/0%), «загравання» (3%/0%), «зацікавленість» (3%/0%), «відпочинок» (3%/0%), «пристрасть» (3%/0%), «тварини» (2%/0%), «романтика» (2%/0%), «футбол» (2%/0%); через косу риску вказано частотність зазначених реакцій у дівчат.

В юнаків відбувається завершальна гормональна перебудова, яка супроводжує повне статеве дозрівання, що приводить до посилення сексуальних переживань [7, с. 265]. Спостерігається суттєве збільшення сексуальних форм поведінки: «пустощі» (6%), «дівчина» (4%), «загравання» (3%), «зацікавленість» (3%), «пристрасть» (3%), «романтика» (2%).

На наступному етапі дослідження осмислено одиничні реакції, які відбивають індивідуальні особливості досліджуваних, їхні особистісні смисли й досвід: «акторство», «шлюб», «погляд», «вино», «закоханість», «волейбол», «хвилюючий», «вовчок», «гнучкість», «грива», «жінка», «прудкість», «життєрадісний», «забавно», «запал», «розпеченість», «книги», «лукавство», «любов», «мир», «невимушеність», «товариськість», «жовтогарячий», «стосунки», «мінливість», «пікантний», «батіг», «погода», «вulgарність», «різноманіття», «реал», «жвавність», «собака», «цуценя», «соціум», «спорт», «творчість», «трусика», «верткість», «ухильність», «хитрість», «захопленість», «характер», «гумор», «яскравість», «адаптивність», «невразливість».

Тут привертають до себе увагу такі реакції юнаків, як: «шлюб», «трусика», «любов», «захопленість». Подібні реакції вже обґрунтовані нами вище, а такі реакції, як: «гнучкість», «лукавство», «різноманіття», «ухильність», «характер», «невразливість», «невимушеність», «адаптивність», відбивають вираження першої кризи ідентичності. Проблема самопрезентації загострюється через відсутність досвіду, упевненості в собі чи через надмірний юнацький натиск, засвоєння нових ролей, статусів, стилів спілкування, належність до групи (компанії) [10, с. 623].

Світоглядний пошук у юнацькому віці зумовлює соціальну орієнтацію особистості, сприяє усвідомленню себе частиною, елементом соціальної спільноти, вибору власного майбутнього соціального становища й способів його досягнення.

Дівчата дали такі одиничні реакції: «акторство», «погляд», «закоханість», «хвилюючий», «жінка», «жвавність», «життєрадісний», «розпеченість», «мир», «невимушеність», «товариськість», «жовтогарячий», «стосунки», «мінливість», «пікантний», «вulgарність», «собака», «соціум», «спорт», «творчість», «ухильність», «хитрість», «яскравість», «адаптивність».

У таких реакціях, як: «невимушеність», «товариськість», «ухильність», «хитрість», «адаптивність», виражена також криза ідентичності, пов'язана з невпевненістю й браком досвіду життя.

Серед одиничних реакцій на стимул «грайливість» трапляється також невелика кількість і реакцій із негативною конотацією: «вulgарність», «ухильність», «хитрість». Загалом, ставлення респондентів юнацького віку до стимулу «грайливість» характеризується позитивним оцінюванням.

Наступний етап дослідження передбачав опис психолінгвістичних значень стимулу «грайливість» на юнацькій вибірці у 200 осіб. Опис психолінгвістичних значень проводився за першою реакцією згідно з вимогами цієї процедури [12, с. 141–165].

Для опису психолінгвістичних значень грайливості ми послуговувалися трафаретною моделлю, розробленою І. Гордієнко-Митрофановою [5], та фільтром значень, створеним С. Саутою. Фільтр значень пройшов випробовування з багатьма респондентами й описаний у статті "Playfulness as a peculiar expression of sexual relationships (semantic interpretation of the results of the psycholinguistic experiment)" [21].

І. Гордієнко-Митрофановою та С. Саутою описано на вибірці з 1 600 осіб (молодість і зрілість) 19 психолінгвістичних значень, серед яких 3 – помилкові, 4 – менше 1%, 12 – більше 1%. До останніх належать такі: «піднесено-радісний стан»; «прагнення привернути увагу представників протилежної або своєї статі»; «невимушеність поведінки дитини»; «рухливість, рухова активність тварини»; «зухвало смілива, запальна поведінка»; «рухливість, рухова активність людини»; «легкість»; «мінливість (явищ природи, матеріальних об'єктів тощо)»; «поведінка під час сексу»; «безтурботність»; «розумова активність»; «зумисне введення в оману (обман)» [21].

На вибірці юнацького віку (200 осіб) не було виявлено таких значень, як: «неповторна своєрідність», «безтурботність», «підроблення дорослого під поведінку дитини», «безглуздо приводити в рух який-небудь предмет», «легкість». Такі ж значення, як: «прагнення привернути увагу представників протилежної статі» (30,5%); «піднесено-радісний стан» (27,5%); «невимушеність поведінки дитини» (17%), мають найбільший індекс яскравості юності.

Виявлено також нове значення порівняно з вибіркою «1 600», – «адаптивність» (4,5%). До цього психолінгвістичного значення ввійшли такі жіночі реакції: «адаптивність», «невимушеність», «мінливість», «різноманіття», «соціум», «ухильність», «хитрість», а також чоловічі: «гнучкість», «невразливість», «ухильність». Це значення також зумовлене психологічними особливостями досліджуваних вікових груп. В юності

відбувається адаптація до нової життєвої ситуації (криза ідентичності) – особистісне й фахове самовизначення [14, с. 90–130]. Життєдіяльність в юнацькому віці ускладнюється, розширюється діапазон соціальних ролей ыз притаманною їм мірою самостійності та відповідальності [8, с. 149]. Нижче описано психолінгвістичне значення «адаптивності».

Адаптивність (1) у *соціумі* (1) передбачає прийняття *мінливості* (1), *розмаїття* (1); виражається в *гнуцкості* (1), *невимушеності* (1), іноді *ухильності* (1), *хитрості* (1); має на меті досягнути *невиразливості* (1).

Сумарний індекс яскравості – 9 (4,5%), кількість слів – 9.

Висновки. Проведений психолінгвістичний експеримент дозволяє дійти таких висновків. Універсальні риси у вербальній поведінці респондентів юнацького віку відобразилися в таких лексемах: «*кошеня*» (10%), «*веселощі*» (7%), «*шампанське*» (3,5%), «*флірт*», «*активність*» (3%), «*діти*», «*радість*» (2,5%), «*азарт*», «*кокетування*», «*секс*» (2%). Найбільш високочастотною реакцією в юнаків є асоціати «*веселощі*» (6%), у дівчат – «*кішка*» (8%).

Специфічні риси у вербальній поведінці дівчат відобразилися в таких лексемах, як: «*сміх*» (4%), «*настрій*» (3%), «*посмішка*» (3%), «*креативність*» (2%), «*розваги*» (2%).

В юнаків специфічні риси відобразилися в таких лексемах: «*пустощі*» (6%), «*дівчина*» (4%), «*загравання*» (3%), «*зацікавленість*» (3%), «*відпочинок*» (3%), «*пристрасть*» (3%), «*тварини*» (2%), «*романтика*» (2%), «*свобода*» (2%), «*футбол*» (2%).

Виявлені специфічні риси визначаються психологічними віковими особливостями дівчат і юнаків.

Індивідуальні риси вербальної поведінки юності, які відбивають суб'єктивне сприйняття стимулу «*грайливість*» і особистісні смисли суб'єктив асоціювання, виразилися в новому психолінгвістичному значенні *грайливості* – «*адаптивність*».

Серед одиничних реакцій на стимул «*грайливість*» у юнаків виявлено невелику кількість реакцій (3%) з негативною конотацією: «*вульгарність*», «*ухильність*», «*хитрість*».

Загалом, ставлення респондентів юнацького віку до стимулу «*грайливість*» характеризується позитивним оцінюванням.

Перспективними в контексті психолінгвістичного підходу вважаємо виявлення універсальних і специфічних рис вербальної поведінки досліджуваних різних вікових груп, а також визначення обсягу віково-детермінованих реакцій на стимул «*грайливість*» як актуальної лексеми в мовній свідомості жителів України, які вільно володіють російською мовою.

Література:

1. Божович Л. Изучение мотивации поведения детей и подростков: сборник статей. М.: Педагогика, 1972. 352 с.
2. Бондарь Ю., Гордиенко-Митрофанова И. Влияние пола на вербальное поведение респондентов поздней зрелости при исследовании стимула «игривость». Психолінгвістика. 2017. Вып. 21 (1). С. 65–85.
3. Выготский Л. Проблема возраста. Собрание сочинений. М.: Педагогика, 1984. С. 244–268. URL: <http://development2005.narod.ru/pervoist/vygotart.htm>.
4. Гордиенко-Митрофанова И., Саута С. Игривость: влияние возрастных особенностей на вербальное поведение испытуемых. Психолінгвістика. 2016. Вып. 20 (1). С. 50–64.
5. Гордиенко-Митрофанова И. Значения игривости в актуальном языковом сознании носителей русского языка. Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія. Вып. 51. 2015. С. 44–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2015_51_7.
6. Кондаков Н. Логический словарь-справочник. М.: Наука. 1975. 721 с.
7. Лощенкова З. Возрастная психология. М.: Лист, 2002. 301 с.
8. Лунева В. К проблеме общения и общительности в юношеском возрасте. Вопросы психологии. 1972. № 5. С. 149–151.
9. Моргун В., Ткачева Н. Проблема периодизации развития личности в психологии. М.: Изд-во МГУ, 1981. 84 с.
10. Павлова О. Особенности психического развития личности взрослого человека. Сборник науч.-метод. материалов междунар. научно-образ. форума СВФУ “Education, forward! II” 23–28 июня 2014 г. Якутск, 2014. С. 620–631.
11. Слободчиков В. Категория возраста в психологии и педагогике развития. Вопросы психологии. 1991. № 2. С. 37–39.
12. Стернин И., Рудакова А. Психолінгвістическое значение слова и его описание. Воронеж: Ламберт, 2011. 192 с.
13. Толстой Л. Отрочество. Избранные произведения / Л. Толстой. М., 1985. С. 221–222.
14. Толстых А. Возрасты жизни. М.: Молодая гвардия, 1988. 223 с.
15. Якобсон П. Психология чувств и мотивации. М., 1988. С. 145–170.
16. Arnett J. Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens through the Early Twenties. American Psychologist. 2000. № 55. P. 469–80.
17. Barnett L. The nature of playfulness in young adults. Personality and Individual Differences. 2007. № 43. P. 949–958.
18. Chick G., Yarnal C., Purrington A. Play and Mate Preference: Testing the Signal Theory of Adult Playfulness. American Journal of Play. 2012. № 4. P. 407–440. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/>

- viewdoc/download?doi=10.1.1.896.9123&rep=rep1&type=pdf.
19. Gordienko-Mytrofanova I., Kobzieva Iu. Humor as a component of ludic competence. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Вип. I (57). С. 40–56.
 20. Gordienko-Mytrofanova I., Kobzieva Iu. Playful Competence: the Access Code to the Inner Resources. Proceedings from 15th European Congress of Psychology, 11–14.07.2017. Amsterdam, Netherlands, 2017. P. 19.
 21. Gordienko-Mytrofanova I., Sauta S. Playfulness as a peculiar expression of sexual relationships (semantic interpretation of the results of the psycholinguistic experiment). European Humanities Studies: State and Society. Vol. 1. Slupsk, Poland: The Faculty of Social Sciences ; Kyiv, Ukraine: East European Institute of Psychology, 2016. P. 46–62. URL: <http://ehs-ss.pl/czasopismo/EHS-SS-01-2016.pdf>.
 22. Gordienko-Mytrofanova I., Sypko A., Sukhan V. The influence of gender, age and profession-related differences on the verbal behavior of the subjects of association. Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. 2014. № 5. P. 61–74. URL: fund-issled-intern.esrae.ru/5-63.
 23. Gordienko-Mytrofanova I., Pidchasov Ye., Sauta S., Kobzieva Iu. The problem of sample representativeness for conducting experimental and broad psychological research. Psycholinguistics. 2018. Vol. 23. Issue 1. P. 11–46.
 24. Kobzieva Iu. Playful positions of the socio-effective interaction in search of identity: доповідь на 15-му Європейському конгресі із психології ECP 2017 (The 15th European Congress of Psychology (13.07.2017)). Amsterdam, the Netherlands.
 25. Leung Chun Lok R. Adult playfulness and its relationship to humour, subjective happiness and depression: A comparative study of Hong Kong and Mainland China. Discovery – SS: Student E-Journal. 2014. Vol. 3. P. 105–141.
 26. Lieberman N. Playfulness: Its relationship to imagination and creativity. New York: Academic Press, 1977.
 27. Proyer R., Wagner L. Playfulness in adults revisited: The signal theory in German speakers. American Journal of Play. 2015. № 7 (2). P. 201–227. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1053424.pdf>.
 28. Proyer R. Playfulness over the life-course and its relation to happiness: Results from an online survey. Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie. 2014. № 6. P. 508–512.
 29. Staempfli M. Adolescent playfulness, leisure and well-being: dissertation Abstract International-A, 66 (06). Publication № AAT NR02952. 2005.
 30. Tan J. Digital kids, analogue students: A mixed methods study of students' engagement with a school-based Web 2.0 learning innovation: doctoral dissertation. Queensland University of Technology. Australia, 2009. 369 p. URL: http://eprints.qut.edu.au/30396/1/Jennifer_Tan_Thesis.pdf.
 31. Yue X., Leung C., Hiranandani N. Adult playfulness, humor styles and subjective happiness. Psychological Reports 0 (0). 2016. P. 1–11. DOI: 10.1177/0033294116662842 prx.sagepub.com.

Гордиенко-Митрофанова І. В., Кобзева Ю. А., Кувичко В. В. Универсальные и специфические черты вербального поведения юности при исследовании стимула «игривость»

Статья посвящена выявлению универсальных и специфических черт вербального поведения респондентов юношеского возраста при исследовании стимула «игривость» как актуальной лексемы в языковом сознании жителей Украины. Выборку составили 200 человек юношеского возраста (17/18–21) в равном соотношении лиц мужского и женского пола. Универсальные черты в вербальном поведении испытуемых нашли свое отражение в лексемах «котенок», «веселье», «шампанское», «флирт», «активность», «дети», «радость», «азарт», «кокетство», «секс», «смех». Специфические черты в вербальном поведении у девушек воплощены в таких лексемах, как: «смех», «настроение», «улыбка», «креативность», «развлечения»; у юношей – «шалость», «девушка», «заигрывание», «заинтересованность», «отдых», «страсть», «животные», «романтика», «свобода», «футбол». Индивидуальные черты вербального поведения юности нашли свое выражение в новом психолингвистическом значении игривости – «адаптивность».

Ключевые слова: *игривость, психолингвистический эксперимент, свободный ассоциативный эксперимент, вербальное поведение, юношеский возраст.*

Hordienko-Mytrofanova I. V., Kobzieva Iu. A., Kuvichko V. V. General and specific features of the verbal behavior of juvenility within the framework of the research into the stimulus “playfulness”

The article is devoted to general and specific features of the verbal behavior of respondents belonging to the juvenility in the course of the research into the stimulus “playfulness” as a relevant lexeme in the linguistic consciousness of the people living in Ukraine. The sample comprised 200 respondents aged 17/18–21, males and females being equally represented. General features of the verbal behavior of the respondents are reflected in such lexemes as: “kitten”, “fun”, “champaign”, “flirting”, “activity”, “children”, “joy”, “gusto”, “coquetry”, “sex”. The specific features of the verbal behavior of young females were reflected in such lexemes as: “laughter”, “mood”, “smile”, “creativity”, “entertainments”, as opposed to “impishness”, “young girl”, “making advances”, “infatuation”, “relaxation”, “passion”, “animals”, “romance”, “freedom”, “football” produced by young males.

The individual features of the verbal behavior of the juvenility were reflected in the new psycho-linguistic meaning of playfulness, i. e. “adaptability”.

Key words: *playfulness, psycho-linguistic experiment, free association experiment, verbal behavior, juvenility.*